

ARTĂ TEATRALĂ, COREGRAFICĂ ȘI MULTIMEDIA THEATER, CHOREOGRAPHIC ARTS AND MULTIMEDIA

CULTURA PARTICULARĂ ȘI UNIVERSALĂ VERSUS CULTURA CONSUMATORISTĂ: O ABORDARE EPISTEMOLOGICĂ

PARTICULAR AND UNIVERSAL CULTURE VERSUS CONSUMER CULTURE: AN EPISTEMOLOGICAL APPROACH

CONSTANTIN ȘCHIOPU¹,

doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0000-0002-0568-9615>

AURELIA FOLEA²,

doctorandă,
Universitatea Pedagogică de Stat Ion Creangă

<https://orcid.org/0009-0005-4376-7521>

CZU 008

DOI <https://doi.org/10.55383/amtap.2023.2.10>

În articol sunt abordate mai multe concepte: cultură, cultură națională, cultură universală, cultură consumatoristă. Sunt actualizate și analizate cele mai semnificative definiții ale termenilor respectivi, lansate de antropologi notorii: E. Tylor, James Frazer, Robert Lowie, A.L. Kroeber și C. Kluckhohn, A. Mișu, G. Troc, Al. Tănase ș.a. Autorul a optat pentru acele definiții și teorii, care au provocat, în primul rând, discuții contradictorii și care au contribuit, în mare parte, la elucidarea sensurilor conceptului. Totodată, s-a insistat asupra mai multor perspective de definire a conceptului de cultură: sintetic-analitică, a determinismului, a relațiilor „cultură-civilizație”, „cultură – mediu înconjurător”, „cultură – natură”, „cultură – conștiință individuală/socială”, „cultură – personalitate umană”. Demersul științific este în conformitate cu perioada istorică în care trăim, dominată de fenomenul globalizării, de relativism și scepticism modern, de devalorizarea principiilor umaniste, a valorilor culturale, inclusiv.

Cuvinte-cheie: cultură, cultură particulară, cultură universală, cultură consumatoristă, forme, manifestări ale culturii

Several concepts are addressed in the article: culture, national culture, universal culture, consumerist culture. The most significant definitions of the respective terms, launched by such notorious anthropologists as E. Tylor, James Frazer, Robert Lowie, A.L. Kroeber and C. Kluckhohn, A. Mișu, G. Troc, Al. Tănase etc. are updated and analyzed. The author opted for those definitions and theories, which caused, first of all, contradictory discussions and that have largely contributed to the elucidation of the meanings of the concept. At the same time, several perspectives for defining the concept of culture were insisted upon: synthetic-analytical, determinism, relations, „culture-civilization”, „culture-environment”, „culture-nature”, „culture-individual/social consciousness”, „culture - human personality”. The scientific approach is in accordance with the historical period in which we live, dominated by the phenomenon of globalization, by modern relativism and skepticism, by the devaluation of humanistic principles, including cultural values.

Keywords: culture, particular culture, universal culture, consumerist culture, forms, manifestations of culture

1 E-mail: schiopu_constantin@yahoo.com.

2 E-mail: aureliafolea@yahoo.com.

Introducere

Înainte de a aborda problema rolului culturii, trebuie să facem câteva precizări importante.

Prima ține atât de definirea conceptului de cultură cât și de specificarea făcută de fiecare dintre noi, în parte, a ceea ce înțelege prin cultură sau pentru ce definiție optează (bazată, de exemplu, pe determinism, pe identificare subiectivă, pe relațiile „cultură – civilizație”, „cultură – personalitate”). Indiscutabil, cultura este un sistem extraordinar de complex de fenomene și de procese, fără de care nu se poate vorbi despre om și realitatea socială.

O altă precizare ce trebuie făcută ar putea lua forma, cel puțin, a câtorva întrebări: „De ce o trăsătură culturală particulară este prezentă într-o societate și este absentă în alta?” „E vorba despre avantaje sau despre dezavantaje?” „Cum anume elementele de cultură se potrivesc între ele în cadrul unui tot întreg?” „Cum poate fi explicat faptul că, deși orice cultură este supusă permanent unor schimbări mai mici sau mai mari, oamenii trăiesc întreaga viață în cadrele culturii în care au fost născuți, ei refuzând caracterul opțional al normelor și valorilor?”

La aceste întrebări s-ar mai adăuga și altele: „În ce măsură predispunerea oamenilor de a judeca celelalte culturi prin prisma standardelor culturii proprii poate fi justificată (de exemplu, moralitatea lor, formele căsătoriei, stilul de a se îmbrăca, religia, care, în cadrul națiunii noastre, de regulă, este înțeleasă ca unica adevărată etc.)?” „Dacă, în acest caz, este vorba despre un etnocentrism (noi avem dreptate și ceilalți greșesc), atunci cât de obiectiv poți să-ți privești propria cultură?” Și o ultimă întrebare din acest șir: „Cum evaluăm cultura astfel ca să depășim deficiențele relativismului cultural, în ideea exagerărilor ce decurg din afirmația „totul e foarte bine”?”

Evident, în încercarea de a răspunde la aceste întrebări, vom ajunge la o altă întrebare: „În ce măsură și cât de bine o cultură oarecare satisface nevoile materiale și spirituale ale oamenilor?” În întrebarea respectivă se întrezărește problema legată de relația dintre calitatea vieții, asigurarea sănătății, stabilitatea vieții domestice etc., pe de o parte, și cultură, pe de altă parte. Or, într-o societate foarte săracă, din punct de vedere al calității vieții, malnutriției, degradării mediului înconjurător etc., cultura este direct proporțională cu această stare de lucruri. E un adevăr sau un fals această afirmație?

Un alt aspect al problemei culturii se referă la ceea ce specialiștii în domeniu numesc „conflict cultural”. E vorba despre relația dintre cultura ideală (așa cum este exprimată în valorile și normele pe care un grup le consideră de facto, le crede) și cultura reală (așa cum este ea exprimată în practicile efective ale aceluiași grup). Tot de conceptul „conflict cultural” ține și cel de subcultură, care are și ea normele și valorile sale, un stil de viață specific (de exemplu, subculturile oamenilor bogați și ale celor săraci, ale militarilor, pușcăriașilor, studenților dintr-un campus etc.), precum și de contracultură, înțeleasă ca una ce vine în contradicție cu cultura dominantă și care respinge normele și valorile societății existente (în special, manifestată în societatea sovietică, totalitaristă), dar nu numai.

Elucidarea câtorva dintre întrebările formulate, indiscutabil, impune, mai întâi, analiza unor definiții ale conceptului de cultură.

Conceptul de cultură: semnificații distincte

Odată cu dezvoltarea antropologiei, implicit, a celei culturale, ca știință, conceptul de cultură devine obiectul ei de studiu. Dacă unii dintre cercetători sunt preocupați de definirea culturii, alții insistă asupra problemelor declanșate de însăși complexitatea termenului în cauză, precum și asupra aspectelor acestuia. Evident, există o multitudine de definiții ale culturii. În cercetarea noastră nu urmărim a le trece în revistă dintr-o perspectivă sau alta. Prin urmare, vom opta pentru acele definiții și teorii, care au provocat, în primul rând, discuții contradictorii și care au contribuit, în mare parte, la elucidarea sensurilor conceptului.

Încă în 1917, cercetătorul american Robert Lowie [1] considera cultura un subiect exclusiv al etnologiei. Despre sensurile conceptului de cultură s-au pronunțat în 1950 A.L. Kroeber și C. Kluckhohn. Conform opiniei lui Clyde Kluckhohn, termenul de cultură desemnează „acele aspecte ale mediului

înconjurător uman, ce au fost create de om”, ceea ce se referă la „modul distinctiv de viață al unui grup de oameni, la întregul lor proiect de trai” [2 p. 89]. Totodată, autorul susține că însăși cultura constă din „modele explicite și implicite ale comportării și pentru comportare, însușite și transmise prin simboluri, constituind realizările distincte ale grupurilor umane, inclusiv materializarea lor în produse” [2 p. 90-91]. De fapt, cercetătorul american lasă să se înțeleagă că miezul, esența culturii constă în ideile tradiționale și în valorile care le sunt atașate.

Pe parcursul anilor, un interes deosebit a suscitat definiția culturii formulată de Edward Tylor, în lucrarea *Primitive Culture*. Potrivit acestuia, „cultura este un întreg deosebit de complex, ce include cunoașterea, credința, arta, morala, legea, obiceiul și alte capacități și obișnuințe acumulate de om ca un membru al societății” [3 p. 225]. După cum lesne poate fi observat, E. Tylor reduce cultura la mediul înconjurător. Ceea ce i s-a imputat lui E. Tylor este faptul că cercetătorul nu face o distincție netă între cultură și organizarea socială, că definiția lui reunește mai multe elemente disparate ce nu pot fi analizate ca un tot întreg. Cu toate acestea, majoritatea exegeților recunosc faptul că anume lui E. Tylor îi datorăm primele reflecții asupra magiei, ca element al culturii unui popor, ca mijloc principal de stăpânire a naturii de către primitivi, a rolului acesteia în viața omului, în general. În această ordine de idei, subliniem și aportul lui James Frazer, care, în lucrarea sa *The Golden Bough*, abordează diverse aspecte legate de mitologie, religie, magie prin raportare la diferite popoare din Europa, Africa, Asia, America, Australia [4].

O altă definiție nu mai puțin importantă aparține lui Irdenek Salzman, care considera cultura „un ansamblu enorm de comportări învățate, influențate social, ce a caracterizat omenirea în întregul curs al istoriei ei” [5 p. 98].

Antropologul american Franz Boas, abordând termenul de cultură din perspectiva relației „cultură-civilizație”, sublinia următoarele: „Cultura este ceea ce ne definește ca oameni, nu biologia (ereditatea); devenim ceea ce suntem prin faptul că ne dezvoltăm într-un mediu cultural particular și ne „naștem” cu o predeterminare culturală; rasa, ca și sexul, vârsta, este un construct cultural, iar nu o condiție culturală de la sine” [6 p. 103]. Din afirmația lui F. Boas, deducem că fiecare cultură reprezintă o umanitate în sine.

Privit din perspectiva determinismului, conceptul de cultură reprezintă o formă de adaptare la mediul natural. Ideea respectivă este promovată de Marcel Mauss și Bronislaw Malinowski, acesta din urmă considerând că anume nevoia de satisfacere a necesităților dictate de fiziologie sau ca emanație a mediului natural, dau naștere culturii. Cu alte cuvinte, cultura nu este altceva decât răspunsul uman la nevoile și aptitudinile naturale de origine biologică [7 p. 36]. După cum reiese din afirmație, autorul citat, limitându-și explicația la determinism, nu ține cont de varietatea culturilor, ce nu pot fi abordate doar prin conceptul de determinism.

Considerând cultura drept formă a vieții sociale, un alt cercetător, Alfred Radcliffe-Brown, înțelege prin acest termen atât procesul individual, prin care fiecare individ dobândește cunoștințe, idei, credințe, sentimente, cât și tradiția culturală (lăsare drept moștenire) [8 p. 12-13]. Prin urmare, nou-tatea adusă de autorul respectiv afirmă caracterul dobândit al culturii, ca proces continuu de devenire.

Levi Strauss, care considera cultura „drept realitate a cărei existență este inerentă condiției umane”, „un atribut distinctiv al acesteia”, definește termenul respectiv în felul următor: „Numim cultură orice ansamblu, care, din punctul de vedere al anchetei, prezintă, în raport cu altele, deosebiri semnificative” [3 p. 125].

Unii teoreticieni, având drept scop precizarea sensului conceptului de cultură, au pornit de la delimitarea lui de alte componente și realități umane. Astfel, Al. Tănase [9 p. 3], A. Leroi-Gourhan [10 p. 16], L. Blaga [11] ș.a. au explicat termenul respectiv prin prisma a patru sisteme de referință: natură, societate, conștiința individuală/socială și personalitatea umană. În corelație cu personalitatea umană, conform lui Al. Tănase, cultura este tot ceea ce omul a dobândit în calitatea lui de membru al grupului social căruia aparține: idei, obiceiuri, modele comportamentale, reacții caracteristice modului de viață etc., adică un complex de norme, simboluri, mituri, imagini, credințe. Raportată la conștiință și la

trăirile umane, cultura presupune un proces de asimilare și trăire subiectivă a valorilor. Concluzia pe care o formulează cercetătorii în cauză este următoarea: „Orice element al culturii trebuie considerat simultan ca: un fapt de cunoaștere, o valoare ce răspunde unei nevoi și exprimă o aspirație umană, un fapt de creație, adică o elaborare originală față de seria fenomenelor în care se înscrie, și, în sfârșit, un sistem de semne prin care sunt codificate semnificații umane, sistem care stochează, prelucrează și comunică în spațiul social mesaje și informații” [10 p. 17].

O încercare de clarificare a conceptului „cultură” din perspectivele sintetică și analitică, aparține antropologului român Achim Mișu, care definește termenul în cauză ca „mod de viață propriu unui grup de oameni, în circumstanțele unui anumit mediu înconjurător, creat de om și format din produsele materiale și nonmateriale, transmise de la o generație la alta” [2 p. 88]. După cum explică însuși cercetătorul român, modul de viață este o cale, un curs, maniera caracteristică de a trăi, de a acționa. Fiind propriu unui grup de oameni, modul lui de viață atrage atenția asupra caracterului particular, specific al culturii, în sensul că această comunitate are cultura sa inconfundabilă. Rod al creației umane, totodată, specific, modul de viață se desfășoară într-un mediu înconjurător, format din produse materiale și nonmateriale, transmise de la o generație la alta. Acumularea în cursul istoriei a produselor materiale și nonmateriale și învățarea lor, respectiv, transmiterea modului de folosință de către o generație către altă generație reprezintă, în viziunea lui A. Mișu, două procese importante ale culturii [2 p. 89].

Așadar, pornind de la definițiile la care ne-am referit, putem evidenția câteva semnificații distincte ale conceptului de cultură: a) capacitatea speciei umane de a simboliza; b) capacitatea umană de a inventa idei, credințe, obiceiuri, tehnologii, obiecte necesare existenței; c) cultura – entitate socială relativ independentă și complexă; d) fiecărei societăți umane îi este caracteristic un sistem colectiv de simboluri și de semnificații.

Componente și forme ale culturii

O temă distinctă, abordată în lucrările unor cercetători din domeniul antropologiei culturale vizează relația „cultură – personalitate”. În concepția lui Ruth Benedict, cultura este „harta întinsă a personalității” [3 p. 255], în sensul că tipurile de personalitate sunt predestinate cultural și, în același timp, culturile pot fi interpretate după o tipologie a personalității. Conform autoarei, culturile se deosebesc prin consistență, adică există culturi mai consistente și altele mai puțin consistente. Astfel, autoarea ajunge să lanseze câteva concepte, cum ar fi: „cultură dionisiacă”, „cultură apolinică”, „cultură paranoică”, acestea servind la caracterizarea diferitor tipuri de culturi prin intermediul diverselor tipuri de personalitate.

Conceptul de cultură, pe lângă definire, impune și analiza părților lui componente: cognitivă, normativă, simbolică. Cea dintâi, cognitivă, potrivit opiniei lui Achim Mișu, la rândul ei, se constituie din cunoașterea populară, cunoașterea științifică, cunoașterea normativă. Cât privește cunoașterea populară, ce are tangențe multiple cu tema cercetării noastre, aceasta este definită de Achim Mișu drept „ansamblu de explicații și interpretări al unei mari varietăți de fenomene (de la fenomenele naturii la acțiunea socială și comportarea individului) neelaborate și împărtășite de membrii unui grup de oameni” [2 p. 91]. Cunoașterea populară, după cercetătorul român citat, își află justificarea în convingerea că ea reprezintă fructul experienței de zi cu zi a oamenilor, a acumulării cunoștințelor obținute în cultura acestora [2 p. 91]. De fapt, cunoașterea populară reprezintă cunoașterea trecutului, a credințelor grupului etnic, bazate pe superstiții.

Cea de-a doua componentă a culturii, normativă, de asemenea, are o importanță deosebită pentru relevarea reperelor epistemologice ale cercetării noastre. Or, fiecare cultură se supune unor reguli, numite norme, dintre acestea făcând parte și cele sociale tradiționale. Obiceiurile sociale tradiționale diferă de la o națiune la alta (de exemplu, modul specific al unei etnii de a se îmbrăca, de a folosi limba-jul etc.). Anume obiceiurile propriu-zise ale unui popor reglează formele de comportare ale membrilor unei sau altei societăți. În această ordine de idei, menționăm și rolul componentei simbolice în cunoaș-

terea populară. Orice simbol este un semn sau un semnal, ce reprezintă altceva decât sensul lui de bază. Putem exemplifica prin referință la costumul popular românesc, și, în special, la încrețul de pe mâneca iei, care nu este un simplu încreț, ci are o multitudine de semnificații, una dintre ele fiind drumul vieții omului. Evident, această semnificație este stabilită, convențional, de etnia românească, în cazul portului său național. După cum afirmă Leslie A. White, „simbolul este acela care i-a transformat pe strămoșii noștri antropoizi în oameni și le-a permis să devină umani” [2 p. 98]. Conchidem că toate culturile au fost generate și s-au perpetuat prin folosirea simbolurilor, cea românească nefiind o excepție.

În tentativa lor de a defini termenul de cultură, antropologii au abordat și conceptele „cultură materială” și „cultură nematerială/spirituală”. Primul termen, „cultură materială”, desemnează toate obiectele fizice făcute de om (artefactul), folosite de el și care au o semnificație anume (o cană, un ulcior, o clădire etc.). Conceptul „cultură nematerială/spirituală” include obiceiurile, normele, credințele, valorile, atitudinile, limbile etc., transmise de la o generație la alta. În această ordine de idei, menționăm că Julian Husley, referindu-se la structura culturii, a identificat trei componente ale acesteia: faptele mentale (mentifacts), creațiile materiale ale oamenilor (artifacts) și faptele sociale (sociofacts) [2 p. 101]. Prima componentă, mentală, se constituie din idei, credințe, elemente de cunoaștere ale culturii, din căile prin care acestea sunt exprimate în vorbire sau în forme de comunicare. Legende, miturile, înțelepciunea populară fac parte din această categorie. Transmise din generație în generație, ele ne îndeamnă fie să ne întrebăm, fie să credem, fie să acționăm într-un fel sau altul. Componenta materială a culturii, așa cum afirmam mai sus, include obiectele materiale, tehnicile de folosință etc., care îl ajută pe om să supraviețuiască. Subsistemul sociofacts al culturii reprezintă suma modelelor așteptate și acceptate în relațiile interpersonale. Modelele respective sunt transmise de la o generație la alta. După părerea lui Leslie A. White, formulată în lucrarea *The Concept of Culture*, cultura constă din lucruri reale, observabile, recunoscute în concepțiile, credințele, emoțiile, atitudinile persoanelor, în procesele de interacțiune socială, în obiectele materiale [2 p. 102].

În acest context al abordării conceptului de cultură, putem vorbi și despre elementele ei. Achim Mișu se referă la următoarele: a) trăsăturile culturii (unități de comportare învățate de la limba vorbită la obiectele folosite în gospodărie: un obiect, o tehnică de lucru, o credință, atitudine, sentiment etc.); b) complexul cultural: complexe religioase, comportamentale, sportive etc.; c) ariile culturale, cu specificitatea lor chiar în rândul aceleiași societății (de exemplu, în societatea românească: Oltenia, Transilvania, Moldova, Bucovina) sau a celor zonale (zonele de sud, de nord ale Republicii Moldova).

Este cunoscut faptul că orice cultură se manifestă în diferite forme. O primă distincție este cea dintre cultura ideală (ceea spre ce tind, doresc, speră oamenii să facă, să realizeze/să atingă) și cultura reală (comportarea efectivă). În afară de aceste forme, menționăm altele două, asupra cărora insistă majoritatea cercetătorilor și care ne interesează: cultura explicită (obiceiuri, practici cunoscute și practicate de majoritatea oamenilor, învățate prin imitație, prin sugestii transmise de la o generație la alta, dar și prin învățare publică (obiceiurile de înmormântare, de nuntă, botez etc., de exemplu) și cultura implicită, „existența căreia explică de ce unii indivizi sunt mult mai supuși culturii decât ei își închipuie că sunt” [2 p. 103].

Cultura particulară/națională în contextul celei universale

În perioada istorică în care trăim, dominată de fenomenul globalizării, de un relativism și scepticism modern, într-un timp al demitizării și devalorizării principiilor umaniste, inclusiv, al valorilor culturale, științele socio-umane, tot mai des folosesc sintagma „cultură universală”. Evident, acest concept, precum și existența unei multitudini de culturi ridică, așa cum menționează Achim Mișu, cel puțin, două întrebări: „Cultura se găsește doar în stări particulare sau se poate vorbi și despre o stare universală a ei?”, „Între culturile particulare și cultura universală, dacă aceasta există ca fapt, nu sunt cumva încercări de trecere de la particular la universal prin stări intermediare de diferite grade de generalitate?” [2 p. 113].

Cu certitudine, astăzi, ca și în alte timpuri, cultura se prezintă sub forme particulare, acestea caracterizând o națiune sau alta. Conștiința apartenenței la o națiune/etnie persistă, în majoritatea cazurilor, ea fiind exprimată prin intermediul conceptului „național”. Termenii „specific național”, „port național”, „datini străbune/naționale”, „limbă maternă” etc. sunt nelipsiți în cazul autodeterminării unui popor ca națiune. Deci, diversitatea culturilor are un corelat direct în formele sociale diferite de asociere și de individualizare a grupurilor etnice. Dat fiind faptul că, din perspectivă filozofică, particularul nu poate exista fără universal, putem deduce că acestea două se află într-o relație de interdependență, în sensul că inconfundabilele culturi particulare/naționale exprimă una și aceeași cultură universală, adeseori, prin aceasta, înțelegându-se cea occidentală/europeană, care, în special, în ultimii două sute de ani, a produs cu adevărat o diversitate de forme culturale și artistice, care i-au permis să depășească în scurt timp toate civilizațiile paralele.

În această ordine de idei, mai mulți cercetători afirmă că diferențele dintre culturi depind de orientările lor axiologice diferite, că fiecare mare cultură și fiecare epocă sunt caracterizate și orientate de anumite valori specifice, dominante. Diferența reală a culturilor și a limbilor, implicit, a idealurilor și criteriilor prin care sunt apreciate manifestările și creațiile umane revendică soluționarea problemei cu privire la raportul dintre unitate și diversitate în lumea umană. Or, în tabloul axiologic al unei epoci sau al unei culturi anume, păstrându-și diversitatea și autonomia, valorile formează configurații structurale și istorice, se integrează funcțional într-un sistem de valori, iar societățile, grupurile umane și culturile își definesc identitatea prin această configurație originală a sistemelor de valori.

Cu toate acestea, așa cum menționează Spengler, istoria/cultura universală nu este altceva decât „o succesiune de culturi izolate, văzute ca niște organisme independente și separate, ce nu comunică între ele, întrucât fiecare ar fi produsul unui suflet specific, evoluând ciclic, de la naștere la decadentă” [10 p. 17]. Această idee este susținută și de Leo Frobenius, care afirmă: „Entelehia fiecărei culturi naționale a lepădat generalizarea împinsă prea departe și a căzut în extrema cealaltă, într-o accentuare puternică a revendicării și exprimării propriei naturi” [12 p.173]. În această ordine de idei, trebuie de remarcat că termenul de cultură particulară a unei națiuni îl implică pe cel de identitate, adică de conștiință ce aparține unei entități.

Un alt aspect al problemei abordate ce are tangențe multiple cu termenii de cultură universală și de cultură particulară/națională vizează conceptul de cultură consumatoristă, care poate fi explicat foarte simplu: într-o societate de consum, indiscutabil, cultura devine o marfă. Pentru a înțelege ce înseamnă cultura într-o lume în care consumul se globalizează este necesar să ne referim la semnificația termenului și, în primul rând, la teoria lui Ferdinand de Saussure, cu privire la semnul lingvistic, acesta din urmă fiind constituit din semnificat și semnificant, precum și la teoria lui Roland Barthes, care considera că, în formele de reprezentare culturală (reclama, îmbrăcămintea etc.) relația dintre semnificat și semnificant este total diferită. Or, dacă în domeniul limbii, la unele popoare, culoarea neagră (semnificatul) înseamnă doliu (semnificantul), în cel al culturii, multitudinea de semne, ce sunt manifestări ale culturii de consum, inclusiv, imaginile și mesajele pe care le poartă, sunt folosite deliberat, în sensul că semnele respective acționează astfel încât să suprimă orice alte interpretări alternative. Drept exemplu pot servi semnificațiile reclamelor, prin care se urmărește impunerea produsului ce urmează a fi cumpărat. De cele mai multe ori, semnificațiile respective nu denotă obiectul sau contextul ce-l reprezintă (nu totdeauna ceea ce se afirmă în reclama corespunde calității produsului), ele devenind un mijloc de manipulare. Totuși, nu trebuie de absolutizat, în sensul că întotdeauna și în orice condiții cultura consumatoristă conține caracteristici și funcții de manipulare. Prin urmare, ea trebuie percepută ca o formă de manifestare a culturii, în general, și tratată ca atare. Or, importanța ei reală este un fapt incontestabil, dat fiind că, în perioada în care trăim, consumul a devenit o constantă a existenței umane. Evident, vom reține că în societatea de consum, culturile particulare/naționale (mici) sunt amenințate de a fi strivite de mașinăria de marketing occidentală și de internaționalizarea limbii engleze.

Concluzii

Mod existențial specific uman, cultura este un artefact și, totodată, un produs. Fiind un mijloc esențial de socializare, cultura este împărtășită de mari mase de oameni, indiferent de naționalitatea lor. În interiorul paradigmatelor culturale, se regăsesc destul de multe specificații naționale, transmise pe diferite canale.

Referințe bibliografice

1. LOVIE, R. *The History of Ethnological Theory*. New York: Holt, Rinehart and Wiston, 2018.
2. MIHU, A. *Antropologia culturală*. Cluj Napoca: Dacia, 2002. ISBN 973-35-1299-0.
3. TROC, G. *Postmodernismul în antropologia culturală*. Iași: Polirom, 2006. ISBN 973-46-0238-1.
4. FRAZER, J-G. *Creanga de aur*. București: Minerva, 1980.
5. SALZMANN, Ir. *Anthropology*. New-York: Harcourt, Brace & World, 1969.
6. BOAS, Fr. *Anthropology and Modern Life*. New York: Dover Publications, 1962.
7. MALINOWSKI, B. *Une theorie scientifique de la culture*. Paris: Maspero, 1968.
8. BROWN, A.R. *Structură și funcție în societatea primitivă*. Iași: Polirom, 2000. ISBN 973-683-490-5.
9. TANASE, Al. *Cultură și civilizație*. București: Editura Politică, 1977.
10. GEORGIU, Gr. *Filozofia culturii* [online]. [accesat 15 apr. 2024]. Disponibil: <https://ru.scribd.com/doc/43635094/Grigore-Georgiu-Filisofia-Culturii>
11. BLAGA, L. *Aspecte antropologice*. Timișoara: Facla, 1976.
12. FROBENIUS, L. *Paideuma*. București: Meridiane, 1985.